

GAZETA LITERARĂ

pag. 2:
OV. S. CROHMĂLNICEANU
Cronica literară

pag. 3:
„Din nou acasă...”
de NAGY ISTVAN

Anul XI Nr. 9 (519) Joi 27 februarie 1964

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

8 pagini 50 bani

ION BRAD

Căutare

Intotdeauna mai rămin :

Un colț de suflet, un colț de țară,
Bolta unui stejar bătrîn,
O zi părelnică, de-azur, fugară,
Doi ochi ce ți-au furat cu ei privirea,
O casă-n care ți-ai zidit un vis,
Nelinștea ce vine, cumva, de nicăiere
Prietenii, un vers încă nescris,
Aflătea ascunzăturii calde
În care să te cauți tăcut, înfrigurat,
Și gândurile aspre ca-n ghețuri să te scalde
Reînălțînd în fine statura de bărbat...

Cuvintele

Pîinea țării trece și prin minile mele,
Prin palmele cu degete fără inele
Ce scrijelează cuvintele greu, de-a latul, de-a lungul,
Ca pîrînții, din veacuri, pămîntul cu plugul.
Mă ard cuvintele adeseori
Ca boabele grîului
Strînse-n pumnii pietroși de semănători,
Dureros, înfiorate de viața ascunsă în miez,
Mocnită, nerăbdătoare de-a se legăna, înspicată-n amiezii.
Gîndurile mă ard ca pîinea coaptă
Luată în brațe fierbinte, flămînd, mingiată în șoaptă,
Ca pe un prunc regăsit -
Și tremur de parc-aș fi pus mîna pe cuții.

Nu știu să mă joc, nu pot să mă joc,
Fiecare grăunte are miezul de foc!

La o aniversare

Există un obicei al criticii de a încerca să descopere chiar pe întinse pinze epice focarul de lirism. S-ar părea că la cea mai înaltă tensiune, unul din romanele clasice ale prozei noi, nu se pretează unor asemenea investigații. La Nagy István predomină austeritatea narativă: tablourile sînt dure, neornamentate, lipsese descrierile de natură și divagațiile sentimentale. Pe niște pagini ni se istorisește despre topirea metalului, despre livrarea comenzilor întîrziate, despre aprovizionarea cu materii prime.

Cine se încumetă să releve conținutul de poezie care străbate cartea nu comite însă o eroare. Un patos specific i se transmite cititorului și la o analiză mai atentă se poate constata că tocmai sobrietatea prezentării facilitează intențiile autorului. Printr-o transparență deplină a expresiei, prin evitarea efectelor, Nagy István și-a propus să îndrăzească efortul tăcut și dirizat al unui nuncului comunist. Romanul reconstituie o epocă de pionierat: momentul istoric al naționalizării, formarea primilor directori muncitori, ștergerea enormă de a birui dificultățile economice, lipsa de experiență și de calificare, împatrierea unor elemente dușmane. La cea mai înaltă tensiune este romanul te-nacității. Bucsi Károly, eroul as-tăzi invocă în numeroase studii consacrate tipologiei prozelor noi, rămîne un exemplu de devotament și abnegație în munca sa, modestă, neșouătoare în înfruntarea tuturor greutăților.

Poezia survine din detaliul neașteptat, propriu cadrului inedit de viață oglindit. În prelungile seдинe de producție, încălzirea multă cu oboseala este brusc curmată prin anunțarea unei știri de mare însemnătate, asistența se simte electrică, ochii înroșiți de nesomn, de concentrarea atenției, capătul lucrării irenelice, un elan nestăvilit se diluează contagios. Procesul de înfășurare a fabricii cu scutece curate, cum e numit în La cea mai înaltă tensiune, apare excelent înregistrat de un croniclear care urmărește în primul rînd realizarea autenticității.

Provenit dintr-o familie de muncitori, Nagy István a debutat în 1932 ca un scriitor al proletariatului revoluționar. Mai tîrziu simplu corespondent de ziar, care relatează întâmplări sugestive din lumea proletară, scriitorul denunță nu numai exploatarea, ci și înrobirea naționalistă, întreprinsă de burghezii. O intensă activitate creatoare caracterizează anii de după eliberare. Au apărut numeroase volume de nuvele și povestiri, romane dintre care amintim Ospățul lui Rész Mihály, Fetele noastre, și recent Spre tabăra din pădure.

Nagy István a îmbogățit literatura noastră cu opere de seamă închinată vieții uzinelor și șantierelor patriei noastre. Proza dedicată cartierelor muncitorești din trecut e în mare parte evocare autobiografică, confesiune. Nici nu se resimte necesitatea peisajului. Casele scunde, scoorjite, pătele de fumul fabricilor, scările strîmte, dărăpănate, terenurile virane, desfundate, de la periferia orașelor, de „încolțite de barieră” — această realitate e într-un fel absorbită în gesturile, în vorbele, în faptele oamenilor, pe care Nagy István i-a cunoscut îndeaproape, printre care a trăit. Romanele și povestirile inspirate din viața de azi a clasei muncitoare sînt un elogiu al hărniciei, al des-toiniciei într-o orînduire eliberată de paime și umilințe.

Opera lui Nagy István a devenit astăzi larg cunoscută și prețuită de masele de cititori.

Ca o cinstire a meritelor deosebite în activitatea sa literară, scriitorului i s-a conferit de către Consiliul de Stat al R.P. Romîne înalta distincție „Ordinul Steaua Republicii Populare Romine clasa I”.

La împlinirea vîrstei de 60 de ani îi urăm din toată inima lui Nagy István să continue cu noi succese opera lui valoroasă de reflectare în paginile cărților, a victoriilor socialismu-lui.

S. DAMIAN

Sculptură de FLORICA IOAN

PUNCTE DE VEDERE LA O DISCUTIE ASUPRA

ILUMINISMULUI ROMÎNESC

Gazeta literară și-a deschis recent coloanele unei discuții asupra iluminismului românesc. În primul articol apărut, intitulat Particularități ale iluminismului românesc, Romul Munteanu, considerînd că problemele pe care le dezbatte au „doar caracterul unei discuții”, face o implicită invitație la „dialog”. Inițiativa este deosebit de valoroasă, demnă de luat în seamă atît pentru importanța pe care o are fenomenul cit și pentru că sludierea acestuia nu este dusă, deocămdata, pînă la capăt.

Observațiile pe care le vom face vizează în primul rînd necesitatea unui efort comun al diferiților cercetători, în vederea realizării unor noi pași înainte în analiza și aprecierea științifică, marxist-leninistă, a importanței și valorii pe care iluminismul o are în istoria culturii romînești.

Preocupările mai vechi în legătură cu iluminismul, așa cum arată și R. Munteanu, nu au reușit să îmbrățișeze în mod științific fenomenul în întregul lui complexitate. Abia cercetările mai recente, aparținînd istoriografiei marxiste din patria noastră, au izbutit să aducă noi și importante contribuții la înțelegerea mișcării de idei de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

Complexitatea fenomenului cunoscut sub numele de iluminism românesc ca și numărul relativ mare de studii și articole privitoare la acest fenomen, nu ne îngăduie, într-un spațiu limitat, discutarea mai amplă, expunerea detaliată a punctului nostru de vedere în toate problemele controversate sau care, după opinia

noastră, deși nu sînt controversate ne par a fi discutabile. Intrucît Romul Munteanu are, între altele, și meritul de „pionierat” în această recentă discuție, referirile noastre se vor axa și ele, în cea mai mare parte, în jurul unor opinii, formulate în articolul său din Gazeta literară, articol care, după părerea noastră, oferă, prin ținuta lui științifică, bazele unei discuții fructuoase.

Fără a mai enumera aspectele pozitive ale cercetării întreprinse de R. Munteanu, din aceleași motive de economie grafică, ne vom referi doar la cîteva din problemele abordate de autor, asupra cărora părerea noastră nu concordă. De altfel, considerăm că discuția pornită de Gazeta literară nu-și va putea atinge scopul decît în măsura în care ea va fi un veritabil „dialog” — un mijloc de confruntare științifică a unor opinii diferite.

Căutînd să stabilească unele particularități ale iluminismului românesc, în contextul mai larg al iluminismului european, R. Munteanu face uncori aprecieri ce merită, după părerea noastră, o discuție mai largă și, implicit, unele precizări de ordin social-istoric.

Care sînt aceste opinii? Iată cîteva:

1. primele idei iluministe în cultura romînă se în-fîlțesc în „Supplex Libellus Valachorum” (1791) și în

D. GHÎȘE și Pompiliu TEODOR

(Continuare în pagina 7)

DOUĂZECI DE ANI DE LITERATURĂ NOUĂ

DIRECȚII ORIGINALE IN ROMANUL CONTEMPORAN

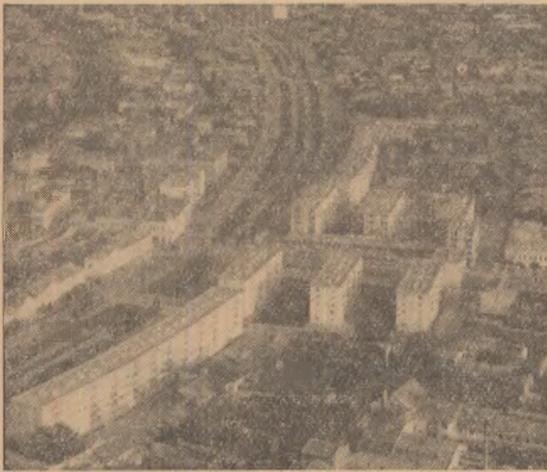
Din orice unghi de vedere ne-am situa, originalitatea romanului românesc contemporan, — generalizare a experienței specifice vieții noastre sociale — se impune ca o realitate indiscutabilă și sub raportul conținutului, al zonelor noi explorate de scriitori, (de ele s-a ocupat de curînd Aurel Martin într-un articol publicat în Gazeta literară) și sub raportul convingător al expresivității. Aceasta rovine la a spune că față de tradiția literară ori cu producția artistică de peste hotare, chiar la nivelul mai înalt al realizării lor, literatura romînă a epocii socialiste se însușește cu o contribuție pregnant originală, convertită — și e desigur argumentul decisiv — în valori durabile. Aspectele de nouitate problemătică cele care comunică un nou univers românesc, s-au cristalizat în realități estetice, depășind considerabil fața simplor tatonări și ipoteze, fața experimentală. Procesul de înnoire a angajat toate generațiile literare, începînd cu marii romancieri ai epocilor precedente — Sadoveanu, G. Călinescu, Camil Petrescu; o importanță parte a operei lor își are centrul de greutate fixat în istoria literară a ultimelor douăzeci de ani. S-a impus alături de el o strălucită tînară generație de romancieri. „In anii puterii populare — arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în cuvîntarea rostită la conferința organizației de partid a orașului București — maestrilor cîuîntului, celor aparținînd generației careia numele lui Sadoveanu și Argezi i-au dat o deosebită strălucire, cit și generației care a intrat în viața literară în perioada dintre cele două războaie, li s-au adăugat numeroși tineri scriitori talentați — și este bine că mulți dintre ei abordează curajoș teme complexe ale contemporaneității, învîlînd măiestrie de la înaintași”.

Este evident pentru oricine (și e-xemplele aduse vor fi, credem, conclu-dente) că noul capitol înscris în evoluția romanului s-a constituit prin e-fortul creator al diverselor generații și că fiecare categorie de romancieri — de la numele de prestigiu format la pleiada prozatorilor tineri — vine cu mîntoria originală a experienței sale de viață și a celei literare.

Ce aduce efectul nou romanului românesc de după Eliberare, care este aportul său specific, ce calitate nouă și particulară a adus cu sine în raport cu tradiția literară a epocii din-tre cele două războaie, în ce direcții a regenerat și a îmbogățit tradiția, în ce măsură a valorificat-o și i-a confir-mat vitalitatea și în ce măsură s-a situat față de ea într-o zonă de fertilitate controversă, așa încît să se poată con-situi ca o etapă de sine stătătoare, artistică concludentă? Nu credem că e cu putință în cadrul sumar al unui articol de a determina amploarea acestei contribuții specifice și de a o dovedi tînd seama de toate di-mensiunile fenomenului analizat, de toate laturile sale; ne propunem doar pentru început să notăm problema în cîteva din punctele ei apte să deschidă o perspectivă. Pe aceeași treaptă cu Frații Jderi și Baltagul, romanul Nicoară Potcoavă, expresie de un suflet poetic, lirică și poetică, a unei concepții asupra istoriei și a unei filozofii a existenței, considerată în termenii ei „fundamentali” — concu-rează în chipul cel mai firesc la gloria de a reprezenta cea mai bună carte a lui Mihail Sadoveanu. Acest roman cristalizază în formă literară care cu siguranță vor dăinui și într-un spirit de înaltă elevație, de un echilibru grandios eminescian, nu numai exper-riența istorică și ființa unui întreg popor trecut prin lucrări dramatice, dar și un superior, organic punct de vedere desprins cu necesitate din

Lucian RĂUCU

(Continuare în pagina 4)

STRĂZI BRAILENE

De pe terasa superioară a blocului turn ridicat la intrarea în bulevardul Karl Marx cu strada Galați, privește rețeaua aită de cunoscută a străzilor brailene. Dunărea a înghețat liniștit, și pare ea însăși o stradă, pavată cu scintile albastre. În jurul meu, blocuri și schele, priveștea familiară a tuturor orașelor patriei, astăzi. Nu pot cuprinde tot planul Brailei, dar îl întregesc, cu gîndul. Care brailean nu poate desena, cu ochii închiși, planul orașului natal? Braileii se recunosc după o serie încă nedeterminată de caractere. Una dintre ele este însă în mod cert aerul de superioritate pe care îl afișează față de urbanistica majorității orașelor din țară, ba chiar și din străinătate:

— Ce înțeleasă de străzi! Cum se poate locui într-un asemenea oraș? Ei, străzile Brailei...

Avînd la bază sistematizarea inițiată de generalul Kissel, în 1832, orașul prezintă intrinsec, o simetrie impres-ionantă. Distanțele egale, străzile formează o serie de semicercuri concentrice, sprijinite cu ambele capete pe Dunăre. Din mijlocul diametrului, cen-trul vechi al orașului por-ness, radial, alte artere principale, împartînd plan-ul în zone geometrice. Astfel structura orașului capătă o simplitate și o eleganță ridicale de localnici la rangul de profotip. Se spune că nimeni nu se poate rătăci în Braila, și poate că de aici vine și zicala ca nimerit orbul Brailei. De rătăcit, într-adevăr, nimeni nu se poate rătăci, deoarece, pornind pe străzile semicirculare, ajungi, în orice sens, pe malul Dunării, iar pe străzile radiale ajungi în centru sau... la marginea orașului. Dacă rătăciră este exclusă, plimbarea se poate, în schimb, prelungi ore întregi, inițîndu-te în simetria orașului.

Primăvara, semicercurile cele mai lungi, străzile dinspre margine, plutesc semețe de mireasma florilor de salcimi. Mihail Sebastian nu putea găsi o imagine mai fericită pentru a-și de-numi orașul, pe care așa l-au știut toți braileii, de la periferie pînă în cen-tru. Salcimul nu este un copac orna-mental. Nu este nici măcar frumos.

Crește ba strîmb, ba drept, ba ramifi-cat și luxuriant, ca un castan, ba sub-țire și sărac, ca un plop. Vara, abia de dă umbră, cu frunzele lui mărunte. Toamna, se văicărește sub vînturi ca un moșteag nepulcios. Iarna, mă-rește dezolarea viscolului. Primăvara, în schimb, se răzbină pe doplin. Flo-riile mici luate în palma cîte una, par niște gize nevolnice. Dar strîmte în cîlcîrlii, revăsa sumederie de arone, nici fată, nici adormitoare, nici ex-citante, ci simțite și feciorelnice, miros încorporat al primăverii. Salcimii bă-trîni, care ridică în aer tone de flori, își răspîndesc miresele peste cîteva străzi în jur, iar smeele rămase captive printre crengi par orîndă aduse de toți copiii Brailei acestor prieteni ne-despărțiți. Prin salcimi, Braila deschide, de simbolic, poarta Bărăganului. Și chiar dacă, din temeinice motive edili-tare, raza care împarte semicercurile în două părți egale, strada Republicii, nu mai este străzîlă de modeste îm-brîbitori ai Bărăganului, Braila rămîne tot orașul cu salcimi, în ciuda tel-lor și castanilor, care s-au luptat zadarnic să le ia locul.

Este deajuns o singură privire aruncată asupra planului Brailei pentru ca imaginea să rămîna nescarsă pentru locueana. Planul are o simpli-tate impunătoare, o armonie severă și luminoasă ca un poem:

Braila-și deslăcuise un plan în evan-geliiu, Cu boare de zeliruri pe bura tristei Ioanane, Și palpită de viață și cel mai mic de-taliu, Ca nesemate prinse pe sinul unei doamne.

În fața mea e malul copilăriei mele, Smațat de mușetelul cu capetele blonde, În dreapta mea e vadul ce duce drept la schele, Căruțele ce-nearcă corăbii voga-bonde... Această imagine dintr-o poezie a acad. Perpessicus surprinde un as-

Mihu DRAGOMIR

(Continuare în pagina 4)

ORAȘE

SĂRBĂTORIREA SCRITORULUI

La sediul Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor din R. P. România s-a avut loc simbolic seara o seră consacrată sărbătoririi scriitorului Nagy István cu ocazia împlinirii a 80 de ani. Au participat scriitorii, redactorii la revistele literare, cadre didactice de la Universitatea „Babeş-Bolyai” din localitate. Despre activitatea literară și obiectivele a scriitorului au vorbit Pop Simion, secretar al Uniunii Scriitorilor din R. P. România, Teofil Bucean, secretarul Filialei din Cluj a Uniunii Scriitorilor, Dumitru Micea, redactor șef al revistei „Triunfa”, Szabo Gyula, Dumitru Radu Popescu, și Boroiș Pal. În cuvântul său, scriitorul Nagy István, mulțumind pentru cuvintele ce i-au fost adresate, și-a exprimat recunoștința față de partid și guvern pentru condițiile deosebite create activității pe câmpul literaturii și artei. El a subliniat că și va continua și mai departe întreaga sa putere de muncă în folosul culturii socialiste în R. P. România.

Pentru merite deosebite în activitatea literară scriitorului Nagy István i s-a conferit Ordinul „Steaua Republicii Populare Române” clasa I.

Luase loc, cam în poaia aripilor, într-unul dintre foliole cu număr fără sof. Voia să privească peisajul, pe care avionul îl lăsa în urmă. Nu pentru că ar fi fost la primul său zbor, ci pentru că și dădea seama că de acolo, de sus, va avea o imagine mai clară a inundației ce se abătuse asupra țintului. În ultimii ani, pînă când obținuse diploma de inginer electrotehnic, căătorise îndeajuns cu avionul pe această rută.

Avea treizeci de ani, fiind pornise la treabă, la această treabă destul de dificilă... În timpul studiilor, dăduse adeseori cite o fugă pînă acasă, nu numai în scurtele vacanțe de la sfârșitul semestrelor, ci, uneori, și duminica. Pentru că lunea, în zori, să fie din nou în Capitală, călătoria cu acceleratul de noapte. Fetita lui, pe atunci, începuse să umble la școală. Era, adică, în clasa întâia, în timp ce el făcea anul întâi la politehnică. Lucra nu pricepea în rîndul capului de ce tăcăsă nu merge la școală împreună cu ea, de vreme ce și el era tot „într-înțita”. Ce mai rău... el și nevastă-sa — el și următoarea copilă!

Dădea Pop mai zîmbește și astăzi. Această îndepărtată amintire continuă să-l urmărească, în timp ce avionul se ridică în zbor vijelios, dispărînd curînd în nejurile ce plutesc la o înălțime nu prea mare.

Se uită pe geam din ce în ce mai des, dar, în afară de norii compacți și lăntoși, nu mai zărește nimic altceva. Aruncă o privire pe ceasul de la mînă. Era un sfert de oră, de cînd zburau. Dacă nimic nu intervine, la prînz ar putea fi acasă. Apoi — probabil an de la rîndul — va prînz mereu cu familia... S-a zis, prin urmare, cu hoinăreala studentului călător!..

Cile nu s-or fi întîmplat și pe-acasă, de cînd el nu mai venise decît rarori ca musafir! După ce se pare, fetița, care acum e în clasa a cincia, s-a cam instrăinat de el... Cînd al... Un rîstimp, care poate fi hotărîtor în dezvoltarea intelectuală a unui copil, la o anumită vîrstă... Personalitatea lui Lucică s-a format, așadar, în lipsa părinților ei. Cînd el se înnoia, cădea, cu diploma în buzunar, iar copila băgase de seamă că tăcăsă nu o mai poartă iar la drum, îl scrutează îndelung, apoi îl întrebase: „Tăticule! Rămîi de acum înainte la noi?”. La răspunsul lui afirmativ, fetița-l uluise cu o întrebare și mai și: „Tăticule! Și de-acîi încolo, ai să dormi mereu cu mînică?”. Omul rămăsese năucit. Și, cu toate că el dăduse și acestei întrebări un răspuns afirmativ, fetiței parca tot îi mai umbla ceva prin mințe. Ce idei se vor fi învîlmășit în capul lui Lucică, în cei cinci ani, cit el nu mai dăduse pe-acasă decît ca un musafir binevenit? Cum o făcea școala aceea, la care umbla copila? Cine-i sînt colegii, dascălii, prietenii și prietenole? De-o fi avînd!.. Iată altă întrebare, cărora el nu le putea da decît un răspuns foarte vag, sau cărora nu le putea da nici un răspuns! De-acîi încolo, trebuia ca el să caute să împlină un gol ce luase înțînă în cursul altor ani. Se putea întîmpla ca un astfel de gol să se fi produs și în ceea ce privește cunoașterea propriei sale soții. Parcă și ea se cam instrăinase de el... „Nu-și așă de-acîi înainte — îl întrebase ea, în prezinta ultimei lui plecări de-acasă — va trebui să trăim alături decît am trăit pînă acum?”. „Păi... pe picior mai mare, ripostase ea. Așa cum trăiesc și ceilalți ingineri”. El?... Fusesse nevoit să recunoască în sine că habar n-avea cum trăiesc alți ingineri. În ce ce privește acel trai „pe picior mai mare?”... „Nici măcar nu-și putea închipui cam cum ar veni asta...”.

Se lăsa pe spate, în fotoliu, și închise ochii. Macar de-ar așă puțin. La ce bun să-și bată capul cu astfel de lucruri? Asta nu prea era în firea lui. Dar vorbele nevestei sale nu-i dădeau pace. Nu putea să pună în nici un fel de acord năzuințele ei spre un trai în stil mai mare, cu imaginea pe care și-o făcuse el mai demult despre ea, cu muțenia ei relativă și a tinăci. Pată simplă, de la țară, ea venise la oraș, ca să urmeze o școală interioară de comerț. O cunoscuse în săplămintă în care ea își isprăvea examenele și în curînt vreme se luaseră. El era doar cu trei ani mai mare decît ea. Cunoștințele, concepțiile, gusturile și velleitățile, pe care le avea pe-atunci tînăra femeie de 19 ani, nu se deosebeau prea mult de ale oricărui fărâncuț, de-abia picate în viața ciadnă. Pentru ea, lumea, societatea, erau rubedețiile de-acasă, din sat și cei cîțiva oameni pe care-i cunoscuse la oraș. Dorințele ei?... Ceva vesele, neapărat în culori mai fînăoare și... la film. De unde, așadar, această surprinzătoare povește cu traiul „pe picior mai mare”?

El om trăi și-om vedea, își zicea proaspătul inginer. Apoi gîndurile lui se abătău asupra problemelor ce-l așteptau la noul loc de muncă. Ce știa el, în definitiv, despre orașul acesta, cărăia va trebui să-l poarte de aci înainte de griji, în toate? O jumătate de sută de mii de suflete!.. Ce vor fi așteptînd oare sumentenia de bărbați și femei, de bătrîni și tînăci, de ea, de l-au pus pe lista candidaților — tocmai se-mplinește anul — în timp ce el era departe, și apoi, de l-au ales deputat în statul popular? (iar acum, la ultima sesiune, fusesse ales chiar în comitetul executiv care, la rîndul-i, l-a desemnat în locul prezidentului demis?...Nu-i era de fel limpede: Prin ce anume se făcuse el vrednic de această încredere? Uzina metalurgică, ai cărei director fusesse pînă cînd îl trimisese la politehnică, nu lucra decît cu vreo sută — o sută cincizeci de muncitori. Care aștia oameni, așadar, îl cunoscuseră mai îndeaproape. Fusesse un bun director, se zicea. Dar oare ajunge așă, pentru a fi considerat vrednic de funcția de prezidente al unui întreg oraș?

E drept, între timp, s-a calificat inginer. Inseamnă însă diploma de inginer electrotehnic ceva — și încă a unui inginer începător! — cînd o vorba să conduci un oraș? Dacă ar fi fost chemat să conducă uzina electrică, mai treacă-meargă. La drept vorbind, el o venimuri visa să lucreze la o uzină electrică. La o uzină ce de-abia de aci înainte avea să fie construită. O uzină electrică, la a căreia concepere și fi lăsat și el parte. La o uzină care ar fi fost oarecum și opera lui. Dovadă a priceperii și posibilităților sale. Or, instalîndu-se la conducerea urbei, mai putea fi vorba de așa ceva?... Se deprimase — încă de pe vremea cînd era ucenic electrician — să-și aprecieze vrednicia după felul și calitatea lucrurilor rezultate pe urma muncii sale. Și tot astfel îi aprecia și pe ceilalți... Făcea tot felul de planuri, îi umblau prin cap tot felul de inovații. De-acîi pornise îndemnat de a-și termina studiile medii întrerupte și de a se prezenta apoi la admitere la Institut. Profesorii lui, pînă la unul, ingineri mai vîrstnici, nu se arătău prea entuziasmați de omul trecut de treizeci de ani, de bărbatul în toată firea care se azează printre linierii de opłspreceza anî. Așa încît îl forțarea îndelung la examenul de admitere, iar apoi, la examenele de poste an, la fel îl forțau, fiind, față de el, de-o și mai mare exigență, decît față de ceilalți. Lui, însă, nu-i prea păsă... El nu dorea nicodcum să treacă dintr-un an în altul, cum trece cîinele prin apă. Dar o anumită prejudecată, pe care privilegiile și chiar alitudinile profesorilor o trădau, îl linea într-o stare de permanentă nevrotizate.

În cele din urmă, Pop Dănilă trecu, cu calificativul „excellent”, toate examenele. Atunci, își puse întrebarea: Oare la fel ar fi reușit și dacă acrilurile astea nu l-ar fi ironizat mereu? Oare la fel l-ar fi dedicat învățături? La fel s-ar fi ambițonat într-alta, încît să dorească din toată înima să se răzbuie pe ei, prin vreo înfălbărire inginerască de seamă, dacă n-ar fi simțit mereu disprețul lor?

...Sa uită, pe rînd, la aparatele de măsurat altitudinea, instalate în peretele cabinei de comandă. Oare a cita oară se rotește indicatorul care vibrează fără încetare de-a lungul cadrantului? Apoi, aruncînd o privire pe ferestară, vede oamele unor muțni cenșii, strălucind jilave, și pete de zăpadă. Carpații să fie?... Or, ceea ce vede în hăul, care apare din cînd în cînd prin spărtăturile norilor, sînt zigirurile de creste ale terminațiilor Harghitei?!

A închis din nou ochii și s-a întors la gîndurile de mai înainte. Important e — și își zice — ca nici în munca ei-l așteaptă de acum încolo să nu rămîna mai prejos. Decamdată... adio, viase inginerștii! Cu toate că, de fapt, omul nicodată nu poate să știe dinainte, anume căror cunoștințe și experiențe de viață le va datora împlinirea viselor sale. Dar dacă tocmai așă! va ajunge la țînță? Lă! Acum se apropie de un oraș care are în subordine cinci comune și cel puțin de două ori pe atîtea sate. Oare cite dintre ele sînt electrice? Dacă nu altceva, macar electrificarea acestor localități poate deveni opera lui. Ei! Iată problema care se va ocupa mai țînță și-țînță!..

Avionul a înțunat să coboare. Cerul înoroi și înmecat e acum țarși desăpăru... Prin vă, pretulndeni, inundații, Pretulndeni, smircur înfînse, țairi, băltoace de culoarea mîlului. La orizont, cit vezi cu ochii, lunca Mureșului, gata-gata să se transforme într-o mare. Tot ceea ce ochiul cuprînde de la această înălțime — mi-și zeci de mii de hectare de pămînt de cultură — e acoperit de apă.

Cealțăi călători, care pînă atunci picotiseră sau puricaseră zărele, privesc înviorați prin ferestrele avionului și, zărînd marea de sub ei, se uită întrebători unii la alții: — Ce-o mai rămîne din semănăturile de toamnă?... — Ehei! Se vede treaba că n-om avea recoltă ca lumea. Mai ales, dacă se întîrzie cu semănăturii de primăvară.

Ar fi timpul să avem parte de-un an mai bun, căci oareșele aplea, cu populația mereu în creștere, sînt tot mai greu de aprovizionat... Pop nu se amestecă în vorba celor țalți, dar ceea ce vede îl pune și pe el pe gînduri. Pînă azi, nici prin țînță nu l-a trecut că de acum încolo va trebui să-și bată capul și cu problema aprovizionării cu cele necesare traiului de toate zilele, a unui oraș de patruzeci — cincizeci de mii de suflete. Din prima săplămintă a prezidențului lui la statul popular, țrei zile și le-a petrecut la București. În celelalte țrei, dinaintea lor, doar cit luase, fugitiv, contact cu noii lui colaboratori. În prima seară a noului comitet executiv, se împărșiseră sarcinile: au fost desemnați șefii secțiilor, s-au stabilit atribuțiile celor doi vicepreșidenți. După aceea el, Pop, a fost chemat urgent la regiune, la comitetul executiv. N-a avut timp nici să-și memoreze noile chipuri, chipurile viitorilor săi colaboratori. Nu-l cunoștea pe nici unul mai dinainte. În jumătatea de deceniu, cit își făcuse studiile universitare, se perindăseră muțni pe la conducerea urbei. Dintre cei vechi, niciunul nu rămăsese în același loc. Va avea de întîmpinat o greutățe, soră bună cu aceea pe care o întîmpinase, la vremea respectivă, cînd ajunsesse la conducerea uzinei metalurgice și în vremea nevoii să se bizuie întru toate pe niște funcționari despre care habar n-avea: Ce pot? În ce măsură pot ei asigura bunul mers al urbei, pînă așă să se orienteze el însuși?... Decamdată, nu știa ce acțiuni va trebui să ducă, la conducerea urbei, mai departe.

Intr-ălta se confundase călătorul nostru în această problemă, încît el nici nu băgase de seamă că între timp avionul aterizase pe pista unui aeroport care-i venea în drum și că acum se înălță din nou. Purțînd însă mai puțin călători... Și nici măcar nu lesări, decît în clipa cînd auzi niște glasuri necunoscute. Ce din avion năpădiseră ferestreciții. În țafa lor se desățura zguduitorul privilegiele a pripăduindu-l pe care-l făceau piraiele și curțile umflăte de dezgheat năestăpt și de ploile ce cazuseră zile de-a rîndul. Bățile cîmpie crescuseră, drumurile se găseau în întregime sub apă. Rîurile, niari și mici, peste care trecea avionul înecaseră căprioarele și lărgile coluri și-o luaseră razna... Ba, prin unele locuri, își săpăseră chiar abtții noi. Piraele?... O luaseră pe urtele mai din jos ale salator.

De-o fi în salete mele? se întreba Dănilă Pop. În ce hal le-or fi răvășit apele? Nu... Nu bănuia că răspunsul la această întrebare avea să-l primească chiar pe primul aeroport. După cum el nu bănuia nici că „Pobeda”, singularică, pe care o zări la aerizare, oprită în dosul unor stive de cărămîdă de pe aeroportul în reconstrucție, tocmai pe el îl așteptă. Așa încît, cu servieta sub braț, el se îndreptă spre stația de autobuze, ce orice călător obișnuit. Un glas cam răgușit îl opri locuții: — Tovarășe prezidente! Pofțiți aici, tovarășe prezidente...

Un om mai vîrstnic, îmbrăcat într-o mană de piele, zărește spre el. E șoferul de pe „Pobeda”. Pop e însă alit de puțin obișnuit cu noua lui situație, încît, în prima clipă nici nu-și dă seama că pe el l-a chemat.

— Ce-i, tovarășe, îl întrebă pe șoferul, care a venit țînță el. — Solă dumneavoaștră m-ă trimis vorbă, tovarășe prezidente, să viu înaintea dumneavoaștră. Într-un ceas, sîntem acasă... Chiar și așa... fără aripi!.. — Nu te supăra, dar e țînță tot nu țînță. — „Șoferul”, șoferul dumneavoaștră, tovarășe prezidente... Bob Alexandru... În țarinășă vă așteaptă tovarășul Boian, lăcă-tă-l, a coborît și vine și dînsul. — Dănilă Pop s-a întors uluit către omulețul îndesat, virul în mantaua de ploaie, care nu-i altul decît viceprezidentului... Ce-o fi găsît-o pe nevastă-să, se întrebă în sine, de mi-a trimis pe țînță să mă întîmpine? Ce țupen la ea! — Vă salut! Vă salut! zice țucurului de Boian, scîlțînd un zîmbet larg. Credeam că interveniț ceva pe drum și că-am venit degesat.

Pop i-a țînțis viceprezidentului mîna. Viceprezidentului, despre care nu știa alta, decît că a terminat — să fie cam țrei ani de-atunci — arhitectura și că înainte de facultate lucrase ca mesler-zidar. În sfîrșit, că în prezent se ocupă cu problemele economice ale orașului.

— Nu cîmva nevastă-mea v-a pus pe drumuri?... — Aaaa! Nuuu!.. rîde cîlțîlalt. Dar cînd am alit că soșii cu avionul mi-am zis: la să-i ies în întîmpinare... ce pe drum oi avea țriciț să-i referer despre unele probleme... Omulețul își aruncă ochii către norii din care tot se mai scutură picuri grei de apă, apoi își continuă vorba: Aburistele astea de ploaie ne-au încurcat toate socotilele, la unele capote bugetare. Trebuie să cerem aprobare de la regiune, pentru suplimentarea unor fonduri, în vederea reparațiilor. Va trebui să atăm fondul de electrificarea... — Prezidentele s-a oprît. O clipă, țînță masînă: — De ce tocmai fondul de electrificarea?... — Pentru că acela e destinat comunelor subordonate. Iar singura înfălbărire care poate suferi aminare este... electrificarea lor. De alte fonduri nu ne putem alinge. — Nu pot fi de acord! La comitetul de mînțări s-au adus țricițe la adresa noastră, tocmai pentru că sîntem rămași în urmă cu electrificarea comunelor ce ne aparțin.

„Hal! Și zice Boian. L-am atîns undeei e mai greu voicului! Păi sigur că un țințer electrotehnic se ia de țiepl și Dumnezeu, pentru electrificarea aia a lui!”. Asta îi țreeze viciții prin țînță. Dar din gură?... „Se aține să dovedească gravitatea situației: „Tovarășul prezidente a văzüt, desigur, din avion, cum piraiele s-au transformat în fluvii și mări. Satele, din păcate, au cariere întregi sub apă. Iar canalizarea orașului nu mai pridicește cu zeama de zăpadă care vine de la munte... Piriul nostru?... Dîndre nu alta!”. Bîcurile de gheață, încalcăte unele peste altele, rod malurile și amenință piraileșii podului. „Ne-am luat de gînduri, tovarășe prezidente. Ne-am luat de gînduri!..” — „Nu se prea cînăoșe după ține”, își zice prezidentele aruncînd o privire iscoditoare pe chipul zîmboț al viciului. Apoi se urcă țustreț în mașină. Au țieșt în sosea, au aplicat-o pe o țălță marginășă a orașului, în cele din urmă au dat în drumul principal, care urca o țînță. E drumul ce duce mai de-a dreptul la rezidența... raională. Bob, șoferul, cînăoșe meserie, nu țlumă! În nici țrei sferturi de ceas i-a zburat din capitala regiunii la central raională.

Cercuț?... pare a țreba prezidente, țieșind un gest către clădirea statului. — N-are rost... Nu-i nimeni... a plecat toată lumea la masă. Dași și dumneavoaștră o țugă pînă-acasă. Pe la șapte, dau și cu cu nașul pe-acți. Pînă atunci, ții bun, puricăț dosarul țăl și semnați ce e de semnat, zice viciie, țînțîndu-și prezidenteii un malțăăr de scripe. Sînt curios ce părere aveți despre planul staționului... Douăzeci de mii de locuiri!.. Așa că, țieciț Bob, îi duce pe tovarășul prezidente... apoi dăm o țugă pînă-n Bogdana, că așă că încît un țiru ne-a făcut țigura... — Dănilă Pop țipăte cu îndoață țeancul de scripe cu care s-a pomenit în brațe. Spusele viciului nu-i sînt tocmai pe plac: — La spune, tovarășe Boian. Chiar stadion de douăzeci de mii de locuiri ne lipsea? Nu-i cam exagerată țreaba asta, acum, cînd n-avem nici cu ce relăce podurile? Boian zîmbește cu satisfacție. — Las' că țreabă țreabă, toată țhelțulă! Aduceam la campionat țot echipe una și una... în doi ani ne vedem înapoi țoți băntoruli. Inchițuiți-vă un meci „Știțța” — „Dinamo”!..

— Da, țmî inchițui ce urlete-ar mai fi!.. zice prezidente, zîmbînd acru. — „Firește! Nu ția, însă, că și pentru acele zile va țrebu să școatem, din țreț din țarță verde, cantități suficiente de carne, de ține și cite și mai cite!.. Lămă care oamenii au nevoie, chiar și în simpla zi de duminică. De țapt, abia atunci voi ținț pe deplin țot de țpînăoșă sarcină m-ă încredințat țarțăd. Cînd zece de mii de oap pe mîne mă vor țrage de mîneala, la cel mai neîntîmplat țop ce s-ar vii în bunul me țreburilor orașului.

Femeia a țieșt ochii țari. Însă, cu o maternă superioritate, și-a țnțuit buzele și și țhelțea un zîmbet. — Știț ce-ți țlaci ț? Păi, ține omule! De ce să te țragă țocmai pe ține? Ca act țieșt ales? Sau cu prezidente ț? Mai ține, că ai să i ție țu de țulțer și ce e au șă de-a țnțrî ț?... stăment țarțăd! Dar pentru asta... țrebuie mai țînță să țiezi țreziț prestigiu ț!..

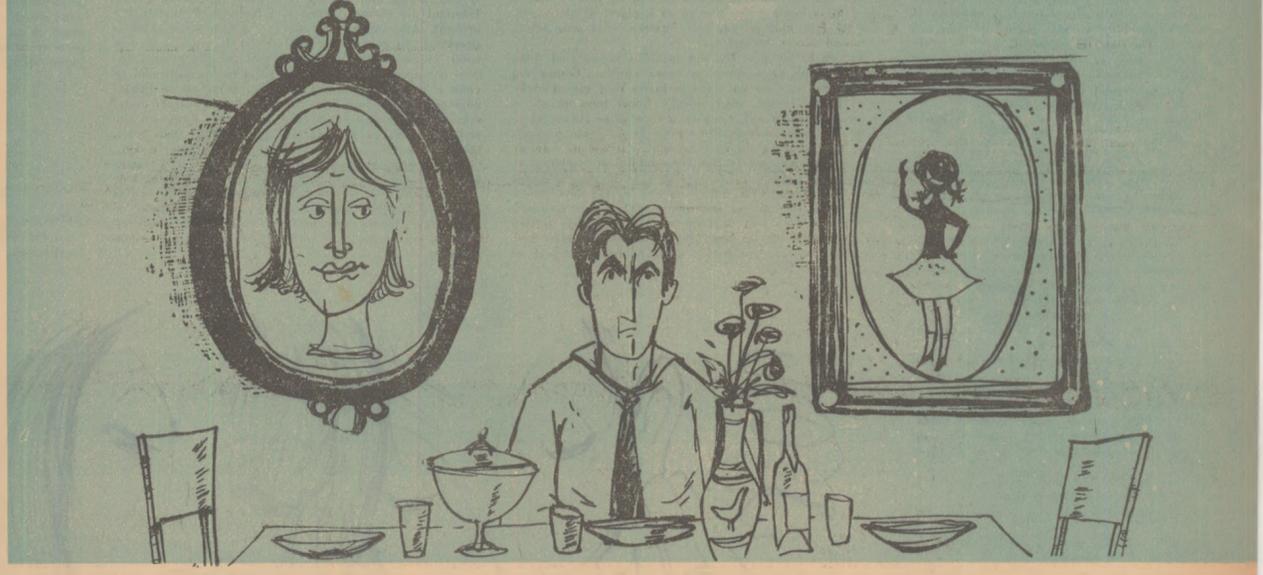
...Telefonul, instalat abia țeri în șuțrețerie, a țrîș și zîmțuțe, ca o alarmă. Mu aparatului în șuțrețerie și singura schimbare, pe care Pop a țnțidu-ț în casa lui, e dată ce și-a țat ț primire funcția de prezidente. Fetia ț o ia înainte și rîdici țrețte. La clădăll capăt al țilului — glasul lui Boian, vorbind de la fabrica de cărămîdă. Bogdana. Omul, de astă-dată, pare mai puțin ține despus decît se arăťase pe drum. țințul călătoriei de la aeroport în oraș. Vocea lui țreăzescu o țnțrîțare și o dețare țar. El îl informează pe prezidente că țiru ț Repede a țrețut țeste albie și e gata: reverse țeste sectoarele mai de țos ale fabricii de cărămîdă. Dacă apele, într-un două, nu vor țncepe să scădă... țurtea și uscățoria au și fost înnadate, țar pe el, viciie — nu țre țate capul ce anume dispoziții să dea... Unde mai țul, țocmai au țele țurpe și cit de la servitutul economic al orașului, rapoțrînd că și țarțierul țer Zoglo e amenințat, dacă apele cresc mai departe. Așă că el e nevoit să țlece țntr-ăc. Pop rămîne descumpănit. Însă numai țeteva țlepe. Apoi cînță și țăduță ai țit mai exact poziția fabricii de cărămîdă. A umblat prin acele locuri. Și nu odată ț ținele țieșt țnște și își amîtește că ele nu au traversele țiale în sol. — M-ai ț? Tovarășe Boian! țtrîg el în aparat, țulțeră de-o ție. Alo! Între pe cei de la fabrică: nu cînva ținea țoste ț mutală în direcția locului amenințat, să țare pămînt cu vagonetele. Așă... ca un țel de țarăș... Să ție mobilizat țnțeg și — țac, dau țuga, tovarășe prezidente... Pop ar fi țruț să mai spună ceva, însă celălalt țărășie telefonul. În țlipa cea nevasta lui țntra în șuțrețerie cu țarfuria cu țrățir, aruncîndu-i țărțăbului, care mai se reazeza la țocul său, niște țriviri țntrebătoare. — Ce țot țreba Boian țin ț? — Ua din fabricile noastre de cărămîdă e în țrînciție și țere țhar. — De ce nu cheamă țpomierii țilitari? Două nu țrea să ne țtrîce țrogramul țiseară!

Dănilă Pop nu mai așteaptă ca nevastă-să să îi pună țele țurle în țarfurie. Și-a singur — în țină — o țrățir, țar țnțud nu-i mai dăcîc, în șuțrețerie. Oar de țurămădorie țor țutea țace țăță? E prima dispoziție pe care-o dă el, la noi loc de muncă. Dar... țarță țot mai ține-ar ț să se ducă el însuși... Ochi ț i-au țazu țeancul de acte din țafa lui, acțe pe care ție țpusese în mîna Boian. Cînd e să ajungă să se ție și țeste țe! — N-ai ț, țragă, țe-țu țpun ț! ț apostrofează nevasta, cu un țlas țarțigos. — Așă, cum să n-ai ț!.. În cel mai țrău țac, te țue ț singur!.. — Văi! Dar se țoste ț?... Tu nu te țnțeușit ță ț prima ție prezentare în țun noua țeme țalitate?... Șii... cum o să mă țreținț așă... țingur!?... Că țopera nu țdecît țzi.

Alina țin, în țere ține țulțușul, s-a oprît: — Nu țoare țdec ție ț? Rău, țragă... țmî țare țospus de rău. Dar... las' că mai e în țurneu... Șii-ăpoi... țoste-ț mai ține ț... Șii... țoste-ț mai ține să mă țreținț țnțu ei... — Nu țe-țnțeuș... Doar n-ai fi țrînd să te țue ț singur la spectacol! — Nu m-ai țnțes, țragă! Eu mă țșesec, decamdată, țrîns țnț dosarul țst. înnadate. Așă că, în mometul de țafă n-aș țute țrețenta la țoper țdecît o țeme ț rîdicață la rangul de țote de prezidente... Însă, după ce voi țrei să țăvileșe așă țume va apărea țoția unui prezidente care-a țrealizat țeva. Ce țărere ai ț?... — Întîmță în romînește de NIC. A. STRAVOIU

din nou acasă...

Fragment de roman de NAGY ISTVÁN

Desen de MIHU VULCANESCU

bălai confunde de Codin. „Distrațiile”. În afară de beție, constau, pe atunci, în deovărea nerșiștirilor valuri de o-bleji care fumegau pe grătarul circui-mii, și în cîntecul necredinciosului pri-elen Alexe:

Drumul de la Pingăraji
E bătut de dorobăni
Tot duclind la condamnății.
Cînd îi vezi legați în fiare
Îi face mai mare jale...

Despre ce altceva puteau să cînte hamalii, decît despre viața lor condam-nată? Puteau ei să hănuască sunetul cîntecelor de azi?

Este adevărat, Brăila a fost, încă de la jumătatea secolului trecut, un centru în care a pulsat o puternică viață cultural-artistică. Brăilenii se mîndresc pe drept cuvînt cu vechimea vieții lor teatrale, cu actorii, cîntăreții și scri-toarii care au plecat de aici, neuitîndu-și niciodată orașul. Dar toată viața culturală se petrecea, pe atunci, „în centru” iar cartierul despre care vorbim a trăit tot timpul, pînă la Eliberare, sub zodia desăvîrită de Panait Istrati. Acum, este vorba despre o viață cul-turală „ici, în acest cartier, în jurul” lăzii, cu totul la întîmplare, programul unei săptămîni la clubul uzinei „Pro-gresul” (1-7 februarie); simbătă 1 februarie de la 10-13, film artistic „Tudor”; de la ora 17, constituirea pe oraș a inginerilor și tehnicienilor. Du-minică 2 februarie, în sala de lectură, la ora 10, deschiderea cercului drama-tic pentru copiii salariaților uzinei. In-tre orele 10-13, 16-19,30 și 19,30-22,30, film artistic „Tudor”. De la ora 10, în sala de conferințe poate fi vi-

ziona programul de televiziune. Luni 3 februarie: la ora 18,30, o seară lite-rară intitulată „Prin Cuba revoluțio-nară”, urmată de vizionarea unor filme documentare. La ora 18, seînța ceru-lui literar „Mihail Sadoveanu” (cercul literar al uzinei, n.n.). Marți 4 februa-rie: la ora 18 și ora 20, orchestra de muzică populară de pe lingă Filarmo-nica din Galați prezintă un spectacol de muzică populară românească. Miercuri 5 februarie: la ora 17, comi-tetul de partid din uzină organizează o consiliere cu maștrii. Urmează o reuniune tovarășească, în cadrul căreia orchestra uzinei și solistii vocali vor prezenta un scurt program. Joi 6 fe-bruarie: la ora 18,30, directorul mu-zeului din Brăila, Mianasiu I., vorbește despre „Descoperiri arheologice în oraș și raionul Brăila”. În sala de spec-tacole, între orele 10-12, 16-18 și 20-22, filmul „Strict secret”. Vineri 7 februarie: la ora 10, conferința cu bibliotecarii din uzină; la 18,30, în sala de conferințe, un program de poezie și proză, din lucrările cercului literar „Mi-hail Sadoveanu”. Filmul „Strict secret” rulează, între orele 10-12, 16-18, 18-20 și 20-22. Pe deasupra: biblio-teca este deschisă zilnic între 9-13 și 17-21. Funcționează un cerc de foto-amatori, în fiecare joi, între 10-12, și un cerc de artă plastică marți și vineri, între 18-20.

Tovarășii din conducerea clubului vor găsi, desigur, că n-am reprodus pro-gramul unei săptămîni mai bogate, cînd figurau în program dirijori străini, la pupitrul Filarmonei din Galați, sau... Am vrut însă să redăm un program „mediu”, dar cu atât mai grăitor pen-tru viața vechiului cartier al „pieței să-

race”. Repet această anacronică denu-mire, pentru că așa vrea ca generațiile cele mai tinere să afle despre ea, in-teleghind astfel, poate, mai bine viața în mijlocul căreia trăiesc.

În copilarie, am auzit deseori spu-nîndu-se că bulevardul care întrecele chiar aici fosta strada Galați ar fi „cel mai frumos din lume” (Acest mod de patriotism local nu mă mira de multă vreme. Este imposibil să găsești un oraș despre care să nu ți se spună că posedă măcar un copac, sau o pia-ră, care ar fi „cel mai... sau „cea mai...”, dacă nu din lume, măcar din sud-estul Europei. Este o formă nativă de dragoste pentru locul natal și, ca atare, se cere respectarea...). Bulevardul Karl Marx are într-adevăr calm și mă-reție. De o lătime considerabilă, cît lățimea altor 3-4 străzi a una lingă alta, el a inaugurat o nouă eră în isto-ria Brăilei, atunci cînd orașul a de-pășit „sanțul” de margine, devenit a-poi strada Unirii. Acolo a fost strada Nerantului, zglobia și nefericită eroină istratiană, și n-am putut trece niciodată pe pavajul acesta fără să aud vorbele, ca de descințel, ale jocului copilariei:

Nerantula fundoti,
Nerantula nu condi
pe care noi, abia adolescenți, le tradu-cream în legea noastră, după ureche:

Nerantula, funduliță,
Nerantula cu codiță...

Bulevardul avea într-adevăr calm și măreție, dar unul dintre capete se rez-ma, deasupra portului, pe o faleză urîă, luloasă, ca o groapă, iar celălalt

capăt se oprea, nedeclă, pe panta unul vîd ce cobora în prețele fabrici și ma-gazii. Și cîmă mîrele poate avea un bulevard, pe traseul căruia o casă cu etaj părea un adevărat palat? Război-ul a brăzdat cu tranșee trupul bule-vardului, și l-a transformat într-un fel de maidan. Calmul și măreția lui les la iveală abia acum, cînd malul prăpăstios a fost sculptat în trepte ce co-boară lin pînă la noul strand, iar blo-curile dau chenar vastității acestei îm-punătoare magistrale. Prin mijloc, pe unde toți copiii orașului jucau cîmăva fotbal cu mingii de cârpă binețles, au năpădit frandaliții, călărații pe ar-cade, reproducînd ale marului arc de triumf pe care îl desenează bulevardul în fața capăt la celălalt al orașului.

Întinîndu-se cu raze care împarte orașul în două părți egale, strada Republicii, bulevardul se oprește o clipă, făcînd din această înfrățire noul centru al orașului. Apoi își continuă drumul către blocul turn pe care mi l-am ales ca pivoț al plimbării mele în timp și spațiu. Iar blocu-rile vin din urmă, prefigurînd, dacă nu „cel mai frumos bulevard din lume”, cînd intr-o ulicioară surdă, bună doar pentru excavator. Înfrățirea nu-i o-prea, desigur, pe stăpîni străzii să în-chieie alaceri grase, terminale uncoi de reparat bărci sau șalupe, ateliere botzeate pompos „santiere navale”. Strada era de fapt portul propriu-zis.

Profuarul se confunda cu cheul, pe cîtiva kilometri. Orașul privea de sus această îngrămădire haotică de clădiri dispartate.

Aici primul mesager al noului oraș au fost plopii. Sădiți cu cîtiva ani în urmă, ca un firesc răspuns dat săl-dilor de pe celălalt mal, plopii au ino-bilat dintr-o dată decorul și cheul, de-obicei pustul seara, a devenit locul de predilecție al nenunmărilor mei pri-eleni, îndrăgostiții. Dunărea a căpatat o altă înfrățire, mai intimă, și fără să vrei te întrebi de ce n-a fost așa de totdeauna. Dar, printre samsari și vă-tați, printre mișii și circumiari, mai putea fi loc și pentru dragoste? Acolo unde strada împărțea două părți egale, cobo-rînd din centru, se oprește în malul Dunării, exista o stradă paralelă cu Fața Portului cu nume edificator: strada Mișiei. Strada adăpostea o instituție de renume: Bursa de cereale. Despre ea și despre operațiile care se desfășurau acolo, învățam și la școală. Mă rog, Brăila nu era un oraș oarec-are, avea o bursă ale cărei operații contau pînă în nu știu care colțuri ale Europei, sau și mai departe. De fapt, bursa era un fel de cafenea jgoasă, dintr-o ulicioară surdă, bună doar pentru excavator. Înfrățirea nu-i o-prea, desigur, pe stăpîni străzii să în-chieie alaceri grase, terminale uncoi de reparat bărci sau șalupe, ateliere botzeate pompos „santiere navale”. Strada era de fapt portul propriu-zis.

luptînd cu împotriva apei și pînă in-tulul, a slatornicit o aşezare demnă de o viață și bună și frumoasă! Scara pe care coboară, ceva mai departe, bule-vardul Karl Marx, nu este decît un început. Mă uit pe planul de recon-strucție al Brăilei și văd, alături de timizii soli ai ploilor, noua Față a Portului. O faleză lungă, ușor arcuță, luminată de culorile vesede ale blocu-rilor. În dreapta, privind dinspre Du-năre, masivele silozuri, în care grul românesc nu mai poposește pentru hrana altora. Și această oribilă rămă-șită a bursei ștersă pentru toldeana. În locul ei, un bloc alb, ca zborul pes-cărușilor. Așa a început să apară acum lunga faleză a Brăilei, și însăși această denumire, nou încetăținită, arată cît de uriașă este schimbarea de decor. Faleza, pentru brăileni, era pe vremuri un nume străin, din filme sau cărți, avînd un correspondent real doar la Constanța, sora bună a orașului nostru. Faleza presupune recreație și plimbare, și ce recreație și ce plim-bare găseau băștinașii pe cheul Du-nării? Lecția pe care l-o dă Codin lui Adrian, ducîndu-l, odată cu răsăritul soarelui, printre hamalii din port, nu are drept cadru o faleză, ci o bălgea a infernului. Cînd, ajunși dincolo de capătul disperării, hamalii declarau grevă, lăsînd grul să se incingă în magazii, cheul devenea un cîmp de bălăe, cu poliștii, jandarmii, spărgători de grevă, și toată activitatea „mi-si-

llor” era paralizată. Pletrele cheului au fost mințite deseori de singe și „or-dinea” era restabilită cu făcăturiile inchițătoarelor. Pe atunci, a spune „faleză” ar fi însemnat o cruntă, o singeroasă ironie. Alta era Fața Por-tului. Azi, vechiul loc de muncă a de-venit, în modul cel mai firesc, și locul cel mai îndrăgit de plimbare. Dunărea nu duce pe umerii și putericii altele poveri, nelincind să fie zina sălcilor și a îndrăgostiților? Totul pare extrem de simplu: Fața Portului a devenit alta. Este fața unui oraș al patriei so-cialiste.

De pe terasa superioară a blocului turn, ridicat la întretăierea bulevardu-lui Karl Marx cu strada Galați, pri-esc rețeaua alți de cunoscută a stră-zilor brăilene. Dunărea a înghețat li-niștit, și pare ea însăși o stradă, pa-vală cu scinteieri albaștri. În jurul meu, blocuri și schele, priveștița fa-miliară a tuturor orașelor patriei, as-tăzi. Nu pot cuprinde tot planul Bră-ilei, dar îl întregesc, cu gîndul. Care brăillean nu poate desena, cu ochii în-chiși, planul orașului natal? Dacă, în cele mai multe dintre orașele noastre, modernizarea a însemnat, în primul rînd, sistematizare — lăcerea unor noi arele, operații anevoioase de aliniere etc. — planul Brăilei parcă aștepta încă de la început mina adevăratului stăpîn, care să-i implimească forma și frumusețea. Stăpînul este azi la ea acasă și construiește.

Fotografiile: I. PRETOR

peste două kilograme de (uică porția lui), îi tremurau mințile și-i tîna îngrozitor o ureche. Ea rămase tot timpul alături și-l îngriji privindu-l cu o tristețe pe care el o înțelese abia cînd îl lăsară durerea de cap. Era tristețea ei din timpul cînd o cunoscuse: o dezamăgire totală, a-nestecată cu indiferența cea mai înecată. „Nu simt nimic”, îi răspunse ea la întrebarea cum se simte. Nu simțea nici că-l iubește, dar nici că-l urăște. Nu simțea nimic.

Benone ieși noaptea afară stăpînit de gînduri din tre-erle mai tulburii. Credea că ea va veni după el, îngrozită, dar nu veni — și atunci, dezamăgit, se întoarse în casă și plînsu. Ea rămase la fel de indiferentă, îl întrebă elitar la un moment dat ca pe un străin, cerîndu-i un sfat:

— Ce zici să fac? Să plec înapoi acasă sau să rămîn aici?

Aflînd apoi și faptul că ispravă lui intrase pe mina procuraturii, Benone ajunse la concluzia că în viața lui s-a întimplat o nenorocire. O nenorocire adevărată, reală, de proporții care păreau să-i modifice radical destinul. Era, de altfel, prima nenorocire din viața lui. Niciodată pînă atunci nu pășise vreo întîmplare cît de cît gravă și nu avusese motive să fie trist mai mult de o zi sau două. Tristețile cunoscute de el erau superficiale și nu porneau niciodată dintr-o nemulțumire față de sine.

Acum, cînd desoperi cît de adine a intrat în el senti-mentul nenorocirii care i s-a întimplat, sentimentul tristeții, Benone simți pentru prima oară în viață nevoia unei atîtudinii proese, a unei filozofii a lui, după care să se conducă de acum înainte, fiind sigur că Genica mai iubește, că a fost exclus din partid, și că va face piscărie. Gîndul sinuciderii nu-l preocupa. Hotărî să aleagă o altă cale: tristețea de unul singur. La început făcea asta ca să arate oamenilor că e în stare să sufere sincer pentru tot ce s-a întimplat și cu gîndul de a se ști compătimit. Zile întregi munea, minca și se culca în tăcere, impunîndu-și să sufere. Uneori ajungea să fie atît de trist încît nimic din ce era frumos sau emoționant pe lume nu-l mai mișca. În afară de propria lui tristețe. Cînd nici nu mai fu nevoie să-și impună tristețea. Suferera cu adevărat. Tristețea deveni pentru el o stare or-ganică, pe care începu să-și oculte și să-și ocr-tească. Se visa căzînd din ce în ce mai jos și ajungînd din ce în ce mai nenorocit, părăsit de toți. Începu să se cunoască astfel pe sine — și desoperi că e capabil nu numai de beții și fotbal, ci și de sentimente cu adevărat tînbale, sentimente pe care atmosfera întunecată în care trăia le făcea să strălucească în el într-un clip care îl tulbura. Era bucuros știînd că oamenii îl ered trist din precina nenorocirii propriu zise, în timp ce el suferea mai presus de ce se întimpla în jur, suferera cu plăcerea de a se ști capabil de suferință, cu bucuria de a fi desoperit o stare sufletească pe care n-o cunoscuse pînă atunci cu adevărat. Și se simțea bine.

Același proces sufleteș se petrecu, aproximativ, și cu Genica. De la suferința indiferentă, născută din dezguștul față de Benone, ea trecu repede la o suferință acută și profundă. Nu era suferința de pe vremea cînd era acasă singură, lipsită de orizont, ci suferința concretă, pusă în slujba unui scop precis. La început simți lăță de el mila. Îi credea laș și fricos, se aștepta la scene penibile. Bețiv și lipsit de voință, superficial, Benone avea cu siguranță — își zicea ea — să-și dea în pete, să-și facă seama, să se dea cu capul de perete. Și pentru a doua oară, se îngrăi în privirea lui. Același întro săliță de lingă sala în care avea loc adunarea de partid, Genica îl auzi pe Benone vorbind față să se vaită și față să reară milă, apoi fu de față la discuția lui cu pro-curatorul. Noaptea veghea lingă el pînă dimineața și-l privea cum stă nemiscat în fața unui perete și se gîndește, avînd în ochi împăcarea omului care a desoperit un adevăr. Și atunci începu să-l admire și să-l vadă din ce în ce mai frumos, s-o tulbure ochii lui care luceau, bu-zele puțin arse și învințite, fruntea palidă și mai in-telaptă — și începu să se confunde cu el. Întreuna din nopți simți că-l iubește cu disperare și-l luă în brațe plîngînd. Îl mișcîte, îl sărută și îi legăna capul în brațe pînă în zori. Astfel, desoperind că suferința le e comună și că ea a dat iubirii lor un farmec neașteptat, Ge-nica și Benone începură să-și faurească visuri pe această platformă. Ea îi povestea înflorită cum îl va aștepta să se întoarcă din închisoare, cum se va găini la el și cum va veni să-l vadă, iar Benone o asigură că și suferințele lui pentru ea nu vor fi mai mici.

Zilele și nopțile acestea în suferință le plăceau din ce în ce mai mult, devenită în curînd niște obsesii frumoase, adevărate sărbători ale dragostei, pe care ce le ascun-deau de ochii lumii cu egoism.

5

Totul a durat pînă în ziua cînd s-a întors Șerbănică, președintele gospodăriei, de la București, unde fusese plecat cu niște treburi. Auzind de întîmplarea cu oile, această simți că-l apucă toți draci și porci spre Benone cînd gîndul să-i scape cîtiva punni în mîsle.

Benone îl întimplă calm, cu ochii strălucind de o tristețe împăcată.

— Ce faci, mă tembelule?

— Ce să fac, răspunse el calm, aștept să merg la în-chisoare.

— Firi-ai tu din dracului să îi fi de nemernic! Ce băițe și merite...

În aceeași zi, Șerbănică convocă membrii consiliului de conducere al gospodăriei și-i întrebă furios:

— De ce l-am lăsat să bea? Cine l-a dat voie să se apropie de cazanul de uică?

Nu-i răspunse nimeni. Șerbănică se gîndea la o solu-ție.

— Uite care o situație, le spuse el. N-avem nici un interes să între la pușcărie singurul specialist zootehnic pe care-l avem. Ar însemna să ne tăiem singuri căra de sub picioare. Datoria noastră e să-l educăm, nu să-l îndeplătim. Oare o fi avînd el ceva bani strîniși ca să cumpere oile la loc de urgență?

— Nu are, spuse Zisu. M-am interesat eu.

— În schimb are o motocicletă „Carpați”. Ce-ar fi să i-o vindem?

— Și așa făcînd. Vîndu-și motoarea și cumpărînd oile la loc. Procuratura consimți să claseze dosarul. Între timp se înfîmîșe și excluderea, stabilindu-se ca sancțiunul prelungirea stagiului de candidatură cu încă șase luni.

Evenimentul îi uimi pe Genica și Benone și îi des-cumpăni. Totul se rezolvase nîmitor de repede și di-simplu. Motivul tristeții lor dispărî într-o singură zi. Ce însemna asta? O noapte întregă rămaseră cu ochii deschii, privind tavanul. De ce nu-i lăsară să sufere?

Razelm

Ce liniște-i aici în sat!

Ne-ntoarcem de la film, tăcuți,

cu briza nopții galbenă de stele.

La marginea rîpei fornăie caii.

În fîntul acesta cu lacuri prelungi

din nou am simțit astăzi aproape

liniștea și frumusețea.

E-n schimb o mișcare grozavă

de lumină, acolo, departe,

pe-ntîndea mută de lacuri;

împrăștiindu-se jur împrejur

razele lunii sar din ape...

Răchita

Dragostea-mi împrăpătează

memoria prea suptă de uitare:

vin amintiri adînc nedesluite

cu zori cîudați care mi-au fost aproape,

cu pînzele lor umede și-albastre.

În liniștea lor gravă și firzie

plină de noapte grea,

nedeslucită,

ce neclînteite stau răchitele.

Le cunoașteam, mi-erăm familiare;

dar mai presus decît oricare

m-apropiam de-o tînră răchită

cu roșietice smicele

spre soarele răsare

și străvezii spre-apus

ca luna.

Era o liniște atît de puternică

încît fînea grădina nemîșcată

și casa cu lumină o înfricoșă...

Din cînd în cînd în amintiri învie;

atunci pălesc în tăcerea zorilor

cu stele amorțite și țirzii

și într-un vis frumos mă îngrădesc.

Suprafețe în curgere

Pentru voi pescarii

apele stătătoare s-au urnit

pe toldeana din loc

într-o mișcare nesfîrșită.

Pentru voi suprafețele apelor

curg neîntrerupt, grăbind într-una.

Valurile sure din zori

vă apar din profil într-o

fulgerare orizontală continuă.

Curgerea apelor se luminează

și se înteește-alergînd, —

niciodată nu va încetini,

nici după moartea voastră bună.

Undele arabe se pierd sfîșiate

în resturi aspre de linii.

În virtutea interției veți visa

creste lucioase în zbor,

amețelaie neîncetată a mării,

și străvezii, în aer, liniile lotilor.

Primăvară timpurie

Numa stuful uscat foșnea, —

cremusc prela mult și sălbatec

oșa că l-am uitat odată cu apele

călătoriei curgînd în ele însele.

Întărește-ți, soare, lumina,

fă din mare o văpoie albastră,

orbitoare! În urma valurilor plașă

să se fească în mîrosul algelor mării.

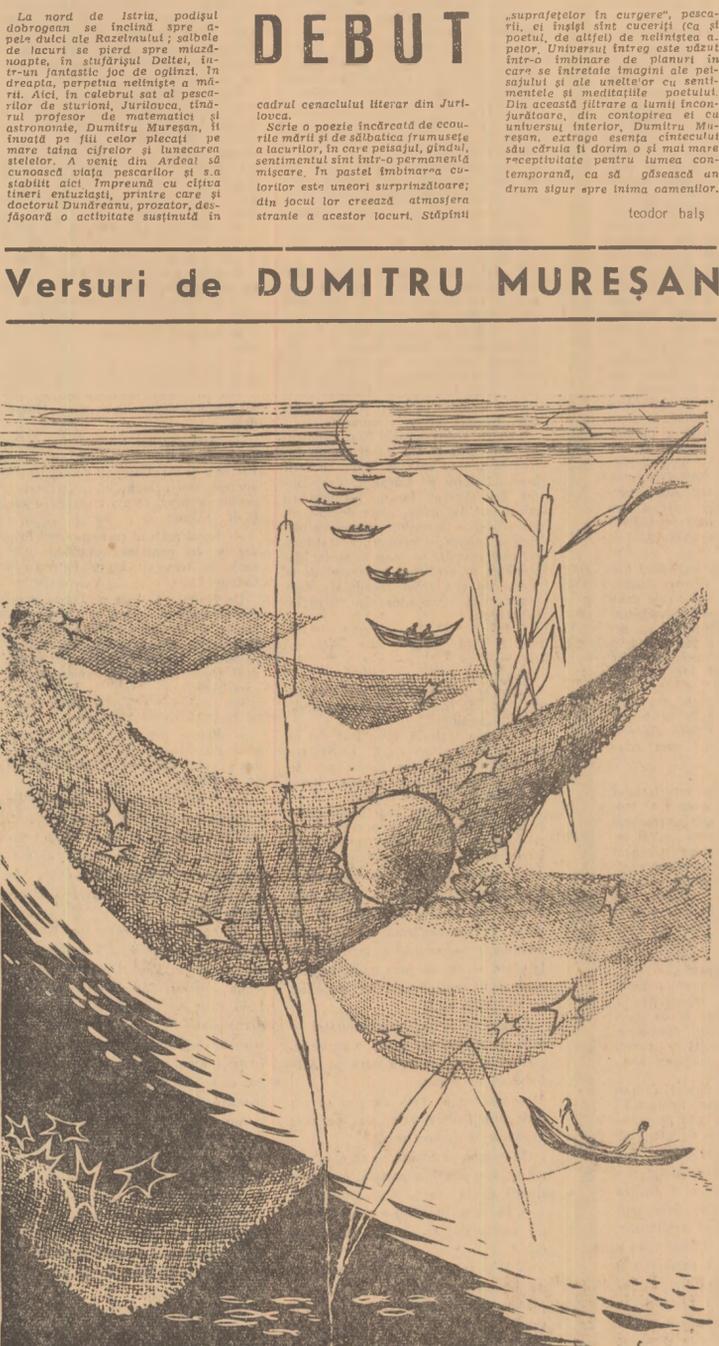
Bulbii albi ai scoicilor

aproape-ngropate-n nisip

s-au strîns suprațoi de-atîta pustiu;

acici și lemnul e spălat

sou ars de parcă-a fost prin cer.

Desen de MIHU VULCĂNESCU

Frumusețea peștilor

În fiecare zi fîn în mină

schelete delicate de pești.

Nisetrul cu stele-n spinare

pare-un stol stufos de cocori.

Solzii peștilor, luminoși,

înfloriți mărunți, adeseori

se lipeșc de mini, de ziare,

zale strălucitoare, rotunde.

Fibre roșii fulgeră crapii,

în chefal sint foi de indigo;

somnul îmbracă piele de șarpe

de culoarea marmorei fine

care-mbină alb și negru

în feșături cristaline.

Nu poate despărți marea

lumea peștilor de oameni,

nici tăcerea;

prin intermediul morții reci,

viața

își împrăștie adînc frumusețea!

Imn

O femeie frumoasă

singură se desparte în două, —

sîni se arată unul altuia

goi,

lingă-o măriiilor roșu.

Lebădă neagră, deodată

tu treci prin albul iubirii

ca după-o eclipsă —

lipsa ta eu o simt

cu a măriiilor lipsă.

lubirea pentru tine durează —

scoicile mării pier.

Ca o lamă te-ndoi către mine,

oărul tău galben de vînt

și restul lumină.

Dragostea noastră să aibă ecou

mai mult în noi,

în Marea Neagră

lingă lacuri dulci

care-aruncă pe drumuri

Scriși la numai trei ani după avântul Don Carlos, tragedia Maria Stuart (1800) pare să refuze vibrația protestatară a frădelor marchizului de Posa...

VICTOR EFTIMIU : Amintiri literare și teatrale

semincerii

MARIA STUART

V. MINDRA CRONICA DRAMATICĂ de Friedrich Schiller Teatrul Național „I. L. Caragiale”

Intrind, foarte tânăr, în arena publicistică și făcându-mă repede și favorabil cunoscut prin poeziile publicate...

De la început și de la început generația mea veche, ași putut afla atâtea lucruri interesante!

Dar omul tânăr e grăbit, e plin de el însuși, preocupat de propria realizare și nu se mai gîndește la cei ce au fost...

Printr-un astfel de bătrîn, am cunoscut în anul 1909 și am locuit un an întreg în aceeași casă...

Seminceri... Când se taie o pădure, mai sînt lăsați din loc în loc, stejari venerabili, numiți „seminceri”...

Locuia pe la periferia capitalei — care, pe atunci, era toată, o periferie. Cînd a jucat a suta oară pe Alb-Împărat, mi-a spus:

— Grozav așa vrea să știu ce s-a mai întimplat cu fata asta pe care o gîtesc în fiecare seară!

— Mi-e frică să nu scap tramvaiul! îmi replică moșnegul. N-am întîlnit actor cu o gamă mai amplă, mai variată ca a lui Ion Petrescu...

este aceea a „Innoberării” textelor lirice. Nu se cuvine să cerem acestor piese caracterizate printr-un lirism abundent altceva, decît ele, ca adevărat, de spus contemporanilor noștri...

La Teatrul Național „I. L. Caragiale” regia noului spectacol (Miron Niculescu) a mers pe linia reconstituirii întinerite a unor interpretări tradiționale...

Apelul adrețat general al piesei lui Al. Miron, muncitorul revoluționar Constantin Dina a subliniat unele părți ale piesei care erau puțin cunoscute...

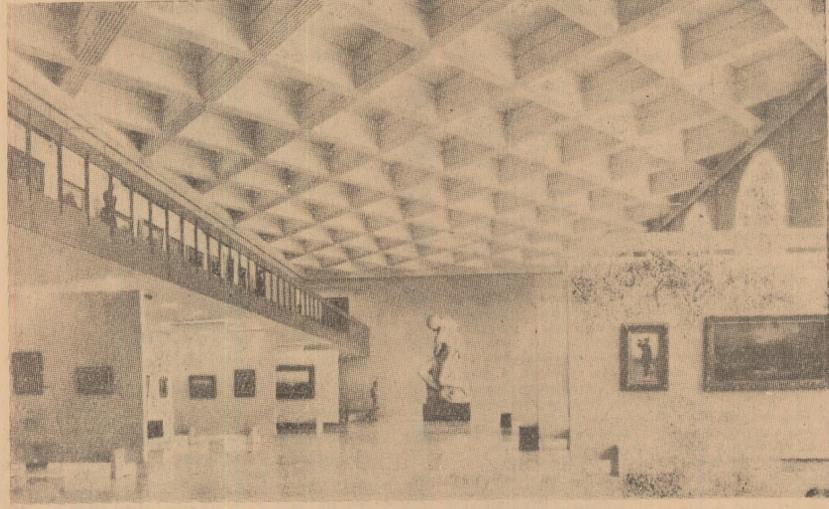

GHEORGHE LÖWENDAL „Portret de jărîn”

LÖWENDAL

Inceră să însemne în rîndurile ce vor să stăpînească durerea — o evocare pentru tumultuosul talent al artistului autentic, de rară originalitate...

Adrian MĂRĂU

Muzeul de Artă al R.P.R. - Secția de artă romină clasică

JORDAN CHIMET CRONICA FILMULUI G. O. P. O.

Vorbim despre Gopo, tribul și vîntul de desen animat, așa cum vorbim de desenul animat, trebuie să vorbim neapărat de Gopo...

de a da desigurului timpului sacra sa importanță, spune Zăvoianul pe atunci. Împotriva tiraniei spectacolului, pentru formele compoziționale mai simple...

Prezentă cu un univers de idee stătoare, avea bucuria de a dezlega singur serdașa veseală pe care o recita cu mișcarea vizuală un asemenea erou popular și legendar...

Pe lângă Gopo, de asemenea, am văzut în cadrul acestui spectacol un alt desen animat abandonat...

Jefuitorii

Prezentat de multe ori, în mod sumar, ca un scriitor cu o viziune ceoșoasă și puțin coerentă a artei sale, Faulkner se dovedește, atât în alcătuirea monumentală a sale opere, faimoasa Saga a imaginărilor (fint Yoknapatawpha, citiți în opinile sale despre scris și societate, a fi călăuzit ades de idei care se încheagă într-o construcție artistică consecventă și unitară.

Firește, ideile scriitorului despre destinul uman și despre relațiile sociale, marcate de o accentuată obsesie a rătăcirii, l-au împiedicat uneori să vadă dialectica reală a faptelor pe care le-a descris sau le-a interpretat poetic. Unor reprezentări foarte proprii. Viziunea sa, măriturisește în esență puterea umană de a învinge și nu numai de a „îndura” răul. Desigur, căile pe care trebuie să meargă oamenii pentru a-și asigura izbînda împotriva acestui rău, atât pe plan moral cît și pe plan social, așa cum le vede Faulkner, sînt adesea discutabile. Trebuie însă observat că spre sfîrșitul vieții sale romancierul s-a apropiat mai mult de adevărul unor căutări dificile.

Faptul acesta devine și mai evident în lumina scrierilor pe care Faulkner — datorită unui fericiit destin literar a izbutit să le termine înainte morții sale. E vorba de romanul Conacul, isprăvit în 1956 și care încheie trilogia clanului Snopes și de romanul „The Reivers” *) (Jefuitorii — o amintire) apărut în 1962, anul morții scriitorului.

Într-o notă liminară cu care se deschide Conacul, autorul preciza că volumul este capitolul final și încoronarea unei lucrări concepute și începute în anul 1929. Precizarea mi se pare deosebit de interesantă, cum se va vedea, nu numai din pricina legatelor de istoria literară ci și pentru că permite o mai exactă apreciere a semnificației trilogiei pentru ansamblul operei faulkneriene.

În timp în care romancierul și-a desăvîrșit trilogia (trei decenii) i-a îngăduit multiple verificări cerute de conștiința sa, forțurată de dramele vieții și istoriei Sudaului. Nesatisfăcut de ceea ce își putea lămurii din aceste drame prin celelalte romane ale lui, cautînd mereu alte explicații, Faulkner, lăra să-și negat cărțile anterioare sau a fi polemizat direct cu ele, le comentează într-un sens critic, le substituie o altă viziune. El reia, în trilogia clanului Snopes, motive și teme ale operelor sale scrise în acest rastimp și le supune unor noi cercetări. Nevrînd să accepte pînă la urmă ideea pacalului de neiertat al împărării negrilor, păcat care și-ar cere azi ispășirea**), sau faptul că prezentul se datorează uitării sau încalcării bunelor tradiții și rînduile ale trecutului, și nu unei reale decăderi morale și sociale, el încearcă în trilogia clanului Snopes o altă explicație. Și o găsește, în efectul pe care îl are asupra lumii morale a celor ce o duc, lupta pentru pozițiile conducătoare, financiare și sociale, luptă aprigă și necruțătoare atît pentru învingătorii cît și pentru învinși.

Faulkner încheie astfel Saga despre Yoknapatawpha cu o concluzie destinată a fi în înțelența sa, nu numai a trilogiei. Faptul îl confirmă și ultimul roman, pe care-l încheieam la început și anume: Jefuitorii (The Reivers). Istoria a înfîlțirii unui copil în viață, curtea reia în alte împrejurări și vremi, fîcînd unei povestiri mai vechi a romancierului, intitulată „Lăsatul”, și pare spune că întreaga Saga a imaginării „posesiunii și proprietății” a lui William Faulkner Esq. trebuie concepută iar și într-alfel. Într-alfel, pornind de la schimbarea prin care trece băiatul de unsprezece ani Lucius Priest, din neamul Mc Casinilor, prins în virtutul unor întîmplări cărora trebuie să le facă față și pe care

le prevăzuse, relevă un aspect nu îndeajuns de subliniat de comentatorii operei romancierului. Nu pentru prima oară (Chick Mallison, Alek Sander și alii figuri de copii din romanele sale) universul interior al lumii copiilor este explorat de autor și prezentat cu o mare finețe de analiză a reacțiilor și comportărilor.

Celelalte două personaje principale sînt construite pe dimensiuni inteligenței și a lipsei de inteligență. Ned Mc Caslin, negrul, un abil taciturn și sîle întoldeana să învingă atît necunoscutul cît și forțele potrivnice, prin neînțeleptele stralucime menite să surprindă și să deruteze. De aceea el este cel care leagă și dezleagă complicata fire ale neșabuitei aventuri, tot așa cum el e cel care o va îndrepta în cele din urmă spre sfîrșitul ei firesc. Hogganbeck nu a avut alt rol decît acela al omului care declanșează totul, îndemîndu-l pe Lucius să o pornească împreună cu el, cu automobilul, la Memphis. După aceea n-a trebuit decît să nu-și părăsească tovarășii de drum și nu și-i părăsește, cu o fidelitate nezdruincinat, dar fără a înțelega prea multe din cele ce se petrec.

Unii comentatori americani ai romanului afirmă că Ned Mc Caslin ar fi „raisonneur-ul” cărții. Afirmția, mi se pare cel puțin ciudată. Întrucît este lîmpede că întreaga povestire, relatată de alfel și comentată de Lucius Priest, ajuns acum la vîrsta maturității, se deslășoară tocmai pe firul acestei bruscate părăsiri a inocenței,

și a conștiinței pe care o are naratorul, ce se întîmplă cu el ceva neobișnuit. Proces de conștiință care rezultă și mai limpede, tocmai din suprapunerile celor două planuri ale povestirii, comentatorul de astăzi reține și imaginînd, mai mult decît amîndu-și, care au fost reacțiile de altădată. Și astfel Lucius Priest adeverește în această povestire o concluzie pe care Faulkner o consideră valabilă pentru sensul întregii sale opere: „Cred că omul va și nu numai să îndure, ci să și învingă”. Și pînă la urmă Lucius nu îndură numai precipitata lui înfrînere în maturitate, dar și-a și domine o astfel de împlinire dure-roasă.

Sursa acestei puteri rămîne însă, în concepția scriitorului, legată mai mult de un plan abstract, moral și mai puțin de realitatea cadrului social. Poate și pentru că în această realitate — societatea americană, burgheză, a sudului din acea timp, el nu avea cum să găsească izvorul unei asemenea puteri...

Cliar dacă nu este, așa cum au mai observat și alți critici în presa din Apus, una din cărțile mari ale lui Faulkner, „Jefuitorii” rămîne începutul potențial al unei noi Saga și în orice caz un laborator roman al părăsirii precipitate și sîlile a copiilor.

Radu LUPAN

*) Ed. Chatto & Windous, Londra, 1962.

**) În unele declarații, Faulkner spunea că prezentarea negrilor în stălele din sudul Americii se datorează unor cauze economice.

„Se ar putea spune că peisajul poeziei italiene de azi se înscrie în două hărți suprapuse: dedesubt, la izvoarele limbii vorbite de popor, trăiește — în toată varietatea ei — o poezie realizată în dialect (roman, toscan, napolitan, genovez etc.); iar deasupra, în coordonatele aproximative ale limbii literare, se situează o altă geografie poetică, nu mai puțin variată. Aceasta imagine etajată se impune oricui vrea să înțeleagă poziția dificilă, dramatică, a tinerilor poeți italieni care au apărut după cel de al doilea război mondial.

Încă înainte de 1945, hermetismul — care în Italia a constituit o direcție literară foarte puternică între cele două războaie — era depășit. Experiența cumplită a războiului îl minase la rădăcină: poetul, forțat de tragedia evenimentelor pe care le trăia, a început să fie preocupat exclusiv de aventurile subiective ale enunțului, și-a îndreptat atenția în afară, spre lume, spre istorie. Odată cu prăbușirea altor edificii falnice ca înfățișare, dar roase pe dinăuntru de mormanul destructiv, se prăbușise și citadela înghețată a poetului hermetic, „turnul de fildeş”. Viața din jur era prea bogată în fapte de ordin obiectiv, pentru ca poetul să se mai poată limita la faptele sale de conștiință. Dar hermetismul fusese depășit și ca formulă literară, nu numai ca atitudine față de lume și viață. Cultul excesiv al formei, cantonarea în limbaj, fetișizarea cuvîntului ca atare, cifrele aristocratice a expresiei, cenzurarea afectivității, — toate acestea au fost aruncate la o parte de poetul care voia, înainte de orice, să comunice. Se rețineau, din hermetism — îndeosebi prin Montale — doar unele procedee de tehnică literară, precum modul de a o construi imaginea sau unele rezolvări topice în cadrul frazei. Cum hermetismul italian n-a cultivat formele tradiționale de versificație, lupta cu prozodia n-a constituit niciodată o problemă.

Odată cîștigată bătălia pentru poziția extravertită a poetului, pentru conținutul liric ca reflex al unor date istorico-sociale (în sensul acesta, opera lui Saba și Quasimodo au avut un rol important), poezia italiană după 1945 trecea să treacă la elaborarea mijloacelor specifice, adecvate conținutului ei. O problemă importantă era cum să comunice cu marea publică cititor, care nu vorbește limba literară, ci se exprimă în dialect? Trei tendințe s-au delimitat, cu timpul, în funcție de pozițiile mai conciliante sau mai agresive față de limba „academică”, literară, față de instrumentul poetic prin excelență.

O mare parte a poetilor tineri consideră că limba literară de azi — limba lui Dante și Petrarca îmbogățită prin contribuția secolelor ulterioare — este mijlocul cel mai bun pentru încorporarea și transmiterea mesajului poetic. Așa cum s-a ajuns la unificarea acestei limbii, spun ei, se va ajunge, treptat, la difuzarea ei, la pătrunderea ei în marile mase populare. Fenomenul nu se poate produce decît literar, daea unificarea limbii literare s-a făcut „de sus în jos” (și în această privință hermetismul, susține poetul Pagliarini, ar fi avut un rol incontestabil), asimilarea limbii „academice” de către popor va trebui să se facă „de jos în sus”, printr-o culturalizare treptată, pe scară națională, — fenomen social extrem de complex. Oricum încercare de a grăbi acest proces, printr-o intervenție deliberată, violentă, ar fi sortită eșecului. Susținător al acestei concepții, adversar al „Avangărului Literar”, poetul milanez Franco Fortini pornește, în fundamentarea ei, de la tema nr. 1 a literaturii italiene de azi: alienarea omului în condițiile dezvoltării industriale neocapitaliste. (Varianta literară a alienării a fost lansată, în Italia, de Alberto Moravia, în 1945, în eseuul său „Omul ca scop”; alienarea omului modern constă, după părerea lui, în faptul că, în loc să-și fie un scop sieși, omul de azi ajuns sclav al mijloacelor, al lucrurilor produse de el însuși). Fortini crede în „pozitivitatea” expresiei literare. Limba, susține el, nu poate participa ea însăși la alienarea, la sciziunea în care „nivelul industrial” îl aruncă pe omul modern ca trebuie din contra, să desorească și să pregătască drumul „resistivității” omului către om. „Descrierea unei stări de confuzie este altceva decît o descriere confuză”, subliniază Fortini.

O asemenea poziție moderată, fidelă îndoișor tradiției poetice

care omul de azi a pierdut-o. Căutînd o explicație a acestei situații, poetul uită câteodată determinantele sociale, pierzîndu-se la rîndul său, într-o filosofie a „doi-doi”, în tentația problematizării. „Poate nici unul din noi nu se află la locul lui / sau nu există un nume loc pentru nimeni / sau poate toate locurile împreună nu ajung / nici măcar pentru unul din noi”. Într-o trecut, care nu i-a aparținut, și un viitor pe care nu-l întrevide, lui Paolini i se pare unori că „timpul nu mai circulă” (Lamenti dei dispersi). Adevese însă, poetul depășește acest „mal du siècle” care seamănă prea tare cu un „mal de vivre” existențialist, vizînd condiții de ordin social, istoric. „Care viață va fi deci trăită / și care condamnată / și care înimă va fi satisfăcută / și care — famormintată / deași dorită și deșartă, iar remanșare / dilată orgoliul, în timp ce sfîrcia / în calculele umilității și preface?”

TINARA POEZIE ITALIANĂ ȘI PROBLEMELE LIMBAJULUI POETIC

Un alt neorealista, livornezul Luciano Luisi, este, înții de toate, un cronicar liric emanat al războiului. Împregnat de elemente epice, elaborată savant — în text se deschid mereu paranteze care completează fire cadrul exteriore, fie comentariul liric — poezia lui Luciano Luisi a făcut epocă în anii 48-52. Rădăcinile ei după cum arată un critic, coboară în „emoția afectivă a sufletului”; de aceea, chiar dacă, între timp, poetul și-a schimbat zona de investigație, rezultatele rămîn aceleși: nu contemplare și abandonare în cîntec, ci tonalitate și dinamism dramatic. „Nu mai conțea că simțim pe-a-coperisuri / rotirea cerului ce-nval-măște / noaptea năvălirea aripi de Hurrican: / zărnitul de motoare-ale ascultăm sunii, / neridicînd privirile / ca pe un dar de care sîntem plini / după o iarnă obscură de amenințări / O și nu ține umbra rufele sîracilor / întinse pe frînghii, de la un zid la altul” (Bombardamento a San Lorenzo).

Poezia în morte della signorina pugliese este o imagine frapantă a acelei perioade de după război cînd „cronică era de multe ori tragedie”. În acel timp, poezia, sfîșind sensibilitatea exaltată, se descumpănă, dar îl și oxalul. „Au dărină în pulberi țigari / iar tu vii ca o plămîntare statui”. Năsa te mai întorci pe străzile din Puglia, / înfășurată în haine de păstor, / Dormi / îndulcîndu-arcade ce păzește marea / (vara s-a stins în primul tîu). Vînt de septembrie respiră / mîreasună fragedă de alge... / (Cîntările unei copilării pe zăbruminate, / memoria pămîntului argintat de măslini / și visurile ce te-au oprinat / pe sînul tău se odîlnesc) / Opaça solitudinea se scurge / din gena ta spre mare, / Numai, prin tine se împlineste luna peste piatră”. În versurile mai noi, alunate în volumul Seri în tipografie, Luisi a devenit și mai receptiv la solicitările imediate ale lumii din jur: poezia s-a transformat în poem al obișnuitului zilnic, transcripția surprinde obiceiurile de uz cotidian, limbajul se apropie de cel vorbit. După cum se vede, neorealismul are meritul de a fi consolidat în poezie faptul obiectiv, evenimentul istoric și comentariul liric sau dramatic. În această realitate socială, chiar dacă nu vede încă lîmpede dramaturgiei forțele prin care se va ajunge la o societate mai bună.

Pentru experimențaliiști, democratizarea limbajului poetic nu a fost realizată decît parțial de către neorealism: atent la noile fapte ale lumii inconjurătoare (istorice, sociale), neorealismul nu a izbutit să-și formeze și un instrument adecvat pentru a le exprima pe aînțeleșul tuturor, deoarece rămînînd în cadrele limbii literare — conformism, susțin experimențaliiști — s-a întors treptat, la unele formule, mai vechi, ale hermetismului și academicismului. Iată de ce experimențaliiști își propune să forțeze un nou limbaj, pe măsura noului conținut de viață al poeziei de azi. Lansată de Pier Paolo Pasolini în 1950 în revista „Officina”, formula preluată de milanezul Elio Pagliarini, tînde astăzi să includă, între mijloacele poetice utilizate, atît bogăția și varietatea expresiilor dialectale, cît și elementele de ultimă oră ale limbii uzuale. Așa cum îl arată numele, experimențaliiștii ar vrea să indice doar o direcție, o orientare, în cadrul lui, extrem de larg, și găsesc azi loc o multime de tendințe, de experimente.”

La Florența, de pildă, Lamberto Pignotti și Eugenio Miccini vor să recupereze pentru poezia lirică materialul expresiv ce vine din tehnologie, din sloganurile publicitare, și chiar „locurile comune” ale vorbirii cotidiene. Parafrazînd verbele unui produs industrial, Pignotti a elaborat în versuri o „reclamă a poeziei înșee” care sună așa: „Poezia v-o spune imediat, / Poezia v-o spune mai bine”. Reunînd să se mai numească poeți, preferînd să li se spună „operatori di poesia”, experimențaliiști de genul lui Pignotti și Miccini utilizează un limbaj de împrumut sociologic și tehnologic, în care abundă expresii ca „ipoteză de lucru”, „operativitate”, „calcul statistic” etc.

După două volume de versuri (Cronache e altre poesie, 1954;

care omul de azi a pierdut-o. Căutînd o explicație a acestei situații, poetul uită câteodată determinantele sociale, pierzîndu-se la rîndul său, într-o filosofie a „doi-doi”, în tentația problematizării. „Poate nici unul din noi nu se află la locul lui / sau nu există un nume loc pentru nimeni / sau poate toate locurile împreună nu ajung / nici măcar pentru unul din noi”. Într-o trecut, care nu i-a aparținut, și un viitor pe care nu-l întrevide, lui Paolini i se pare unori că „timpul nu mai circulă” (Lamenti dei dispersi). Adevese însă, poetul depășește acest „mal du siècle” care seamănă prea tare cu un „mal de vivre” existențialist, vizînd condiții de ordin social, istoric. „Care viață va fi deci trăită / și care condamnată / și care înimă va fi satisfăcută / și care — famormintată / deași dorită și deșartă, iar remanșare / dilată orgoliul, în timp ce sfîrcia / în calculele umilității și preface?”

Inventario privato, 1959), Elio Pagliarini, fost redactor și critic literar al ziarului „Avanti” a produs senzație în 1960 cu micul poem La ragazza Carla, publicat în revistă din promototrii neoavangărului din proza italiană. În Cronici poetul își compune poeziile prin adunarea unor notații prozaice disperate („Să presupunem că m-am născut astăzi / cu ploaia asta ce mă face — acum sî cînt / — lucrează taxiurile, lucrează trăsuri / și crește arțita tătăliu meu”), mergînd pînă la efecte pur fonetice: „oh il tuo bel castello maccollo-llo-llo/oh il mio ancor pinnu bello maccollo-llo-llo”. (Romanzo sotto la pioggia), Inventario privato e o colecție de poezioare de dragoste, fără titlu, în maniera: „Îți spunem la telefon (în care mai mult mă rețin pauzele, obstacolele / docile, și cînd mă amina respirînd) / îți spunem la telefon despre o

înțiere / care se pînțește, și pentru ce amuse”. Ambitia lui Pagliarini în Feticișana Carla a fost aceea de a oferi o poezie narativă, inspirată atît de anumite formule ale romanului „popular” cît și de unele procedee ale teatrului modern. Numele care s-au pronunțat, în legătură cu această poveste dramatică a unei biete fete din Milano, au fost Eliot și Brecht. Poemul e o juxtapunere de procedee și tonalități: tablouri descriptive ale orașului haibonic, cu străzi fără soare, cu punți, cîmățire și birouri; relatări de obiceișuri mondene și erotice ale unei fete de condiție umilă; „incantații” în metrică alertă („casa mea o, casa mea / cit de mic-ar fi, în ea / este sora mea givier / și o față pămîntă / de bărbatul frînt de muncă / cine știe cît timp încă” etc. în sfîrșit, considerații filosofico-sociale: „Dar nu-și destul să înțelegi pentru a da o mîlîme zărilor, și a avea dragoste / nu, nu există hotărîre în conflict / istorie-existent, afară de iubirea / a oieii, chiar dacă iubirea-nescamnă / iubire pentru lacrimi” etc.

Nu e prea greu de observat, chiar la un examen grăbit, care sînt limitele teoretice și practice ale experimențaliiștilor. Orici ar vrea să fie doar un cadru larg pentru orice „încercare” novatoare, experimențaliiștii comite o eroare inițială: aceea de a elabora o anumite poezică, în lipsa unei poezii care s-o justifice. În opoziția lor, radicală avangăr-traditie, literatură, arta în general, se dezvoltă printr-un proces de asimilare critică și nu prin discontinuități, prin rupturi.

Practic vorbind, pozițiile poetice ale experimențaliiștilor nu sînt deloc inedite: ele se înrudesesc de aproape cu experiențele de acum 30-40 de ani, nefîind altceva decît manifestări ale unui futurism înfîlțit, care ar vrea să-și justifice și să-și fundamenteze existența prin câteva premise de ordin social. Caracterul lor democratic este doar aparent; în fond ele rîmîn inaccesibile marelui public cititor și nu fac să vibreze sensibilitatea populară, în pofida unui lexic de mare circulație și a unor expresii uzuale. Dealtfel, cele mai multe nu au comun cu adevărata poezie decît dispunerea în formă de versuri a unor formulări ce (în de cea mai banală proză, în felul acesta se vîdește un tragic paradox: încercînd să depășească formele literare vechi, fără audiență în popor, devitalizează, sclerozează, umii poeți nu fac decît să promoveze o lirică fără ecou, la rîndul ei devitalizează.

Accastă înfruntare de tendințe face ca peisajul liric italian să apară astăzi contradictoriu. Dar ea permite, în același timp, o confruntare din care, înca de pe acum, se observă o tendințe viabile artisticeste aparținînd celor orientări care au făcut din realism și din unanimitate punctul lor de plecare.

Șt. Aug. DOINĂȘ

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor BOLS; Ov. S. CROHMĂNICĂU (redactor șef adjunct); S. DAMIAN; Ștefan GHEORGHIU (redactor șef adjunct); Eugen SIMIAN; Tiberiu ULIAN (redactor șef); Haralamb ZINĂ (secretar general de redacție).

PREZENTE ROMINEȘTI

In Editura italiană „Paoline” a apărut recent un nou volum din opera lui M. Sadoveanu. Este vorba de „Povestiri din război”, care, așa cum am mai anunțat, a fost publicat în numeroase țări ale lumii, a dăruit de alte opere ale marelui nostru povestitor. Traducerea în italiană aparține Laurei Rocca.

In prefață, după ce se face o succintă prezentare a vieții și operei scriitorului român, se spune printre altele: „De mai bine de o jumătate de secol proza romînă este dominată de mînașă operă a lui M. Sadoveanu. Scriitorul nu și-a propus să „creze o școală” ci, dimpotrivă, a rămas departe de asemenea selecții. Totuși, prin experiența lui de scriitor a fost călăuză multor scriitori din generația sa. Asupra scriitorilor a avut o influență înfradecă de decisivă pentru că Mihail Sadoveanu le-a dăruit o limbă (limbaj) de o deosebită înfrunșe și de o mare forță sugesivă. Personajele sale sînt vii, autentice; fîcările din ele vorbesc un limbaj conform cu propriile sale mișcări, acționează așa cum vorbesc, se mișcă într-un univers perceput în armonie cu idelle mediului și ale epocii. Limba lui Sadoveanu se caracterizează printr-un riguros realism, printr-o perfecție sincronizare cu realitatea istorică, geografică și socială a narațiunilor. Opera lui Sadoveanu este susținută de un larg suflet uman, de o încredere neclintită în cei umili și în aceasta constă esența optimismului lui care o caracterizează.”

In Editura berlineză „Der Morgen” a apărut romanul „Sfîrșit de veac în București” de Ion Marin Sadoveanu. Tot în R. D. German a apărut volumul „Întoarcerea pescărușului” de Vladimir Colta.

In Republica Populară Ungară a fost tipărit într-un tiraj de masă romanul „Scribură neagră” de G. Călinescu.

In R. D. Vietnam au apărut de curînd „Răscoala” de Litlu Rebreanu, „Surisul Hiroșimei” de E. Jebeteanu și „Celebru 702” de Al Mironan.

In publicația americană „Short Story International” a apărut navela lui M. Sadoveanu „Doi vecini ai mei”.

Numărul 12.1963 al revistei „Slovenske Pohľady” din Bratislava, organ al Uniunii scriitorilor slovaci, publică două lucrări ale scriitorului clujean Vasile Rebreanu: Casa și Cina. Traducerea aparține lui Milan Restic. Schițele sînt însoțite de o scurtă prezentare a autorului.

Zilele acestea în Editura de stat pentru literatură și artă din Pragă, a țest de sub tipar ediția a doua a romanului „Desculț” de Zaharia Stancu. Noua traducere a fost încredințată filologului Frantisek Holub.

Arabescurile rominești este intitulat volumul de reportaje și însemnări de călătorie despre Romîni apărut recent în editura „Osvet” (Culturalizarea) din Bratislava. Autorul, Milan Rajsky, și-a presărat

lucrarea cu fotografii atrăgătoare înfrînșînd aspecte din țara noastră. Același volum a apărut și în traducerea celui sub împrîjirea Editurii de stat pentru literatură politică din Pragă.

La 25 Ianuarie a. c. pe scena teatrului de stat I. Myron din Ostrava a fost prezentată în premieră opera „Lăstratu” a compozitorului român Gherasă Dendrino.

Secția de dramă a Teatrului de stat din Cluj (Moravici) pregătește pentru această stagionă premiera piesei „Șeful sectorului susțete” de Al. Mironan.

„Nagyvilag”, revista de literatură universală din R.P.U., publică în numărul 2, un ciclu de poezii populare

CARICATURII LUMII
JOSZEF SZUR SZABO
(R. P. Ungară)